

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ İLE KLİNİK KARAR VERME BECERİLERİ İLİŞKİSİ: KESİTSEL BİR ARAŞTIRMA

THE RELATIONSHIP BETWEEN NURSING STUDENTS' CRITICAL THINKING DISPOSITIONS AND CLINICAL DECISION MAKING SKILLS: A CROSS-SECTIONAL STUDY

Nezaket YILDIRIM¹, Emine ÇATAL²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı Kampüs, Antalya

² Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Antalya

Özet

Amaç: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme eğilimleri ile klinik karar verme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Kesitsel, tanımlayıcı ve korelasyonel araştırma tasarımı kullanılan araştırma Mayıs-Haziran 2019 arasında yapıldı. Veriler 411 hemşirelik öğrencisinden elde edilmiştir. Veriler, sosyo-demografik verilerden oluşan Kişisel Bilgi Formu, Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği, Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği puan ortalaması 76,66±15,31 ve Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği toplam puan ortalaması 102,20±16,92 olarak belirlenmiştir. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği ve Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırma sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme eğiliminin düşük ve klinik karar verme becerisinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği ile Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği toplam ve alt boyut puanları arasında pozitif bir ilişki vardır. Öğrencilerin eleştirel düşünme ve klinik karar verme becerilerini geliştirmeye yönelik planlamaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Eleştirel düşünme, Hemşirelikte klinik karar verme, Öğrenci

Abstract

Objective: This study was carried out to determine the relationship between critical thinking dispositions and clinical decision making skills in nursing students.

Method: The study, which used cross-sectional, descriptive and correlational research design, was conducted between May and June 2019. Data were obtained from 411 nursing students. The data were collected using the Personal Information Form consisting of socio-demographic data, the Critical Thinking Dispositions Scale and the Clinical Decision-Making Scale in Nursing.

Results: The mean Critical Thinking Dispositions Scale score was 76.66± 15.31, and the total mean score for Clinical Decision-Making Scale in Nursing was 102.20±16.92. It was determined that there was a positive and statistically significant relationship between Critical Thinking Dispositions Scale and Clinical Decision-Making Scale in Nursing's total and sub-dimension scores.

Conclusion: As a result of the study, it was determined that the critical thinking disposition of the students was low and their clinical decision-making skills were moderate. In addition, there is a positive correlation between Critical Thinking Dispositions Scale and Clinical Decision-Making Scale in Nursing total and sub-dimension scores. It is recommended to make plans to develop students' critical thinking and clinical decision-making skills.

Keywords: Critical thinking, Clinical decision making in nursing, Student

ORCID ID: N.Y. 0000-0003-1000-6177; E.Ç. 0000-0002-8000-7880

Sorumlu Yazar: Nezaket YILDIRIM, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Antalya

E-mail: ozturknezaket@akdeniz.edu.tr

Geliş tarihi/ Date of receipt:20.03.2022

Kabul tarihi / Date of acceptance: 27.04.2022

GİRİŞ

Etkili sorun çözme ve karar vermenin temelinde eleştirel düşünme becerisi yer almaktadır (1). Hemşireler, her gün karmaşık klinik ortamlarda yeni sorunlarla karşılaşmakta ve bu sorunları çözmek için eleştirel düşünme, sorun çözme ve karar verme becerilerini aktif olarak kullanmaktadır (2-4). Eleştirel düşünme, hızla değişen günümüz sağlık bakım ortamlarında hemşirelerin kompleks bakım gereksinimlerini etkili şekilde yönetebilmelerinde temel yetkinliklerden biridir (5). Hemşireler, eleştirel düşünme becerisini hem kişisel hem de mesleki yaşamlarında karşılaştıkları problemlere yanıt vermede kullanırlar (6). Daha önce yapılan çalışmalar, eleştirel düşünme becerisinin problem çözme becerisini geliştirdiğini (7, 8) ve klinik karar verme sürecini etkilediğini (9) göstermektedir. Geleceğin hemşireleri olarak öğrenci hemşirelerin hemşirelik eğitiminde kazandığı bilgi, deneyim ve beceriler onların meslek hayatındaki karar ve uygulamalarını etkilemektedir (10).

Öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin gelişiminde hemşirelik eğitiminin etkisi çok sayıda çalışmada incelenmiştir. Bazı çalışmalarda, hemşirelik eğitiminin eleştirel düşünme düzeyini etkilediği belirlenirken (11-17), diğer bazı çalışmalarda, hemşirelik eğitiminin eleştirel düşünme düzeyine etkisi olmadığını belirlenmiştir (18-20). Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisini geliştirmede hemşirelik eğitiminin etkisini araştırmak için yapılan bir meta analiz çalışmasının sonuçları ise hemşirelik eğitiminin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirme konusunda yeterli olmadığını ve eleştirel düşünmeyi geliştirmeye yönelik uygulamalara gereksinim olduğunu ortaya koymuştur (21).

Hemşireler, hasta bakım sonuçlarını ve hasta güvenliğini etkileyebilecek çok önemli kararlar vermektedir (22-27). Hemşirelik öğrencilerinde klinik karar verme becerisinin incelendiği araştırmalarda eğitim ile klinik karar verme arasında ilişki olduğu belirlenmiştir

(27, 28). Ancak, hemşirelikte eleştirel düşünmeye ilişkin literatür incelendiğinde, çalışmaların sonuçları hemşire ve hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünmenin düşük ve orta düzeyde olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir (8, 18, 29-32). Özellikle son yıllarda, eleştirel düşünme ve klinik karar vermenin eğitim yolu ile geliştirilebilir beceriler olduğu kabul edilmekte ve hemşirelik öğrencilerinde geliştirmek için çabalar artarak devam etmektedir (6, 33-35).

Eleştirel düşünme ve klinik karar verme, hemşirelik eğitimi sırasında öğrencilere kazandırılması gereken temel becerilerdir. Bu nedenle, öncelikle hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme ile klinik karar verme becerilerinin ve aralarındaki ilişkinin belirlenmesine gereksinim vardır. Ülkemizde, hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme ile klinik karar verme becerilerinin ilişkisini belirlemeye yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (9). Mevcut araştırmanın bu becerilerin geliştirilebilir olması açısından geleceğin hemşireleri olan öğrencilerin eleştirel düşünme ve klinik karar verme arasındaki ilişki konusunda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile klinik karar verme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kesitsel, tanımlayıcı ve korelasyonel araştırma tasarımı kullanılmıştır. Araştırma aşağıdaki sorulara yanıt bulmayı amaçlamaktadır: (1) Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ve klinik karar verme becerileri ne düzeydedir? (2) Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ile klinik karar verme becerileri arasındaki ilişki var mıdır?

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme
Araştırma evrenini, bir Hemşirelik Fakültesinin öğrencileri (N=1007) oluşturmuş, örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırmaya katılımda

gönüllülük esas alınmıştır. Veriler araştırmaya katılmaya gönüllü olan 411 hemşirelik öğrencisinden elde edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında, gönüllülere sosyo-demografik verilerden oluşan Kişisel Bilgi Formu, Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği ve Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Form öğrencilerin cinsiyet, sınıf, yaş, mesleği isteyerek seçme vb. dokuz soru içermektedir.

Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (EDEÖ):

Araştırmada veri toplama aracı olarak Akbıyık (2002) tarafından geliştirilen “Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği” kullanılmıştır (36). Bu ölçekteki maddeler Ennis (1985)’in belirlediği eleştirel düşünme eğilimleri temel alınarak geliştirilmiştir (37). 30 maddeden oluşan beşli likert türündeki ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,87 olarak hesaplanmıştır. Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği puanları her olumlu kökteki maddeye 1-5 arası, her olumsuz kökteki maddeye ise 5-1 arası puanlar verilerek hesaplanmıştır. Çalışmamızda 4-6-7-8-11-13-14-18-19-20-24-26-27-29-30. maddeler tersten değerlendirilmiştir. Mevcut araştırmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,90 olarak belirlenmiştir.

Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği (HKKVÖ):

Jenkins (1983) tarafından, hemşirelik öğrencilerinin öğrencilerin kendi ifadelerine dayalı olarak klinik karar verme algılarının nasıl olduğunu tanımlamak için geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinalinin Cronbach alfa değeri 0,83’tür (38). Durmaz-Edeer ve Sarıkaya (2015) tarafından Türkçe’ye uyarlanan ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,78 (39); mevcut araştırmada ise 0,89 bulunmuştur. Ölçekte “seçenek ve fikirleri araştırmak (1- 3- 6- 7- 16- 22- 27- 30- 32- 37. maddeler)”, “amaçları ve değerleri soruşturmak (2- 9- 10- 14- 21- 31- 33- 35- 38- 40. maddeler)”, “sonuçları değerlendirmek (13- 17- 18- 23- 25- 26- 28- 29- 34- 39. maddeler)” ve “bilgiyi araştırmak ve yeni bilgiyi tarafsız olarak benimsemek (4- 5- 8- 11- 12- 15- 19- 20- 24- 36. maddeler) olmak üzere toplam 40 madde ve

dört alt ölçek (her biri 10 madde) yer almaktadır. Ölçekte 22 madde (1, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 20, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 36, 37, 38) pozitif ve 18 madde (2, 4, 6, 12, 13, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 34, 39, 40) negatif anlamlıdır. Negatif anlamlı maddeler ters puanlandırılmaktadır. Ölçeğin her maddesi 1 = Asla, 2 = Nadiren, 3 = Ara sıra, 4 = sık sık, 5 = Her zaman olarak değerlendirilmektedir (38, 39).

Ölçeğin her alt boyutundan 10 ile 50 arasında, toplamından ise 40 ile 200 arasında puan alınmaktadır. Ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır. Ölçek, alt boyut puanları ve ölçek toplam puanı üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten yüksek puan alınması yüksek, düşük puan alınması düşük klinik karar verme algısını ifade etmektedir (38, 39).

Verilerin Toplanması

Mayıs-Haziran 2019 tarihlerinde araştırmanın yapıldığı hemşirelik fakültesinde öğrenim gören tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı ve verilerin gizliliği hakkında bilgi verilmiştir. Gönüllülerin onamı alındıktan sonra, 512 öğrenciye veri toplama formları dağıtılmış ve 436 form geri alınmıştır (Yanıt oranı: %85.16). Bu formlardan 25 tanesi eksik veri içerdiği için 411 form analiz edilmiştir. Veri toplama formları öğrencilere ders öncesi sınıfta uygulanmış, öğrenciler tarafından yanıtlandıktan sonra toplanmıştır. Araştırma araçlarının tamamlanması 20-25 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Veri analizinde “SPSS 16.0” istatistik programı kullanılmıştır. Öğrenci hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ve ölçek puanlarının hesaplanmasında tanımlayıcı istatistikler, ölçek güvenilirlik katsayısı analizinde Cronbach Alpha katsayısı kullanılmıştır. Tabachnick and Fidell (2019)’e göre araştırmada kullanılan verilerin normal dağılım, çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ile +1,5 arasında olmasına bağlıdır (40). Bu bilgiye dayanarak mevcut araştırmanın verilerinin normal dağılım

gösterdiği kabul edilmiştir. Bu nedenle, öğrencilerin EDEÖ ve HKKVÖ arasındaki ilişkinin incelenmesi için Pearson's korelasyon ve regresyon analizi kullanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesi, Üniversite Etik Kurulu'ndan (Karar Tarihi: 20.03.2019 tarihi, Karar Sayısı: 281) etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın

yapıldığı kurumdan gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı anlatılmış, kişilerin bilgilerinin gizli tutulacağı bilgisi verilmiş ve soruları yanıtlanmıştır. Katılımcılar araştırmaya katılımın gönüllü olduğu ve istedikleri zaman herhangi bir nedenle araştırmadan çekilebilecekleri konusunda bilgi verilmiş, veri toplama araçları uygulanmadan önce sözlü bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcı özellikleri (N=411)

Tanıtcı Özellikler		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	113	27.5
	Kadın	298	72.5
Sınıf	1. sınıf	82	20.0
	2. sınıf	114	27.7
	3. sınıf	105	25.5
	4. sınıf	110	26.8
Mesleği isteyerek seçme durumu	Evet	249	60.6
	Hayır	162	39.4
İsteddiği sosyal etkinliklere katılma durumu	Evet	200	48.7
	Hayır	44	10.7
	Kısmen katılıyorum	167	40.6
İsteddiği bilimsel etkinliklere katılma durumu	Evet	121	29.4
	Hayır	145	35.3
	Kısmen katılıyorum	145	35.3
Üniversiteye başlamadan önce yaşadığı yer	Büyükşehir	104	25.3
	Şehir	89	21.7
	İlçe	147	35.8
	Köy	71	17.3
Aile yapısı*	Otoriter	49	11.9
	Aşırı ilgili	55	13.4
	Demokratik	152	37.0
	Koruyucu	145	35.3
	İlgisiz	10	2.4
Sosyoekonomik Düzey*	Düşük	45	10.9
	Orta	356	86.6
	Yüksek	10	2.4

*Öğrencilerin kendi algıları dikkate alınmıştır.

Yaş ortalaması: 20.80±1.42

Katılımcı özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur. Öğrencilerin %72.5'i kadın, %27.7'si ikinci sınıf öğrencisi ve yaş ortalaması 20.80±1.42 yıldır. Öğrencilerin %60.6'sının hemşirelik mesleğini isteyerek seçtiği. %48.7'sinin istediği sosyal etkinliklere

katılabildiği, istediği bilimsel etkinliklere ise sadece %29.4'ünün katılabildiği, %35.8'inin üniversiteye başlamadan önce ilçede yaşadığı, %37'sinin aile yapısını demokratik olarak ve %86.6'sının kendisini orta sosyoekonomik düzeyde algıladığı belirlendi.

Tablo 2. EDEÖ ve HKKVÖ toplam ve alt boyut ortalamaları (N=411)

EDEÖ	Mean	SD	Min-Max
Ölçek Toplam	76.66	15.31	50-126
HKKVÖ			
Seçenek ve fikirleri araştırmak	24.50	4.70	12-40
Amaçları ve değerleri soruşturmak	26.14	4.07	14-43
Sonuçları değerlendirmek	25.52	5.52	11-40
Bilgiyi araştırmak ve yeni bilgiyi tarafsız olarak benimsemek	26.04	4.50	13-40
Ölçek Toplam	102.20	16.92	58-158

Öğrencilerin EDEÖ ortalama puanı 76,66±15.31 ve HKKVÖ ortalama puanı 102.20±16.92'dir. HKKVÖ "seçenek ve fikirleri araştırmak" alt boyut puan ortalaması 24.50±4.70, "amaçları ve değerleri soruşturmak" alt boyut puan ortalaması

26.14±4.07, "sonuçları değerlendirmek" alt boyut puan ortalaması 25.52±5.52, "bilgiyi araştırmak ve yeni bilgiyi tarafsız olarak benimsemek" alt boyut puan ortalaması 26.04±4.50'dir (Tablo 2).

Tablo 3. EDEÖ ve HKKVÖ toplam ve alt boyutları ilişkisi (N=411)

		HKKVÖ Alt Boyutları				
EDEÖ		Seçenek ve fikirleri araştırmak	Amaçları ve değerleri soruşturmak	Sonuçları değerlendirme	Bilgiyi araştırmak ve yeni bilgiyi tarafsız olarak benimsemek	HKKV Toplam
EDEÖ Toplam	r	0.546*	0.476*	0.547*	0.521*	0.581*
	p	0.000	0.000	0.000	0.000	0,000

*Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

EDEÖ ve HKKVÖ toplam ve alt boyutları ilişkisi Tablo 3'te verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi EDEÖ ile HKKVÖ toplam ve

alt boyut puanları arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p=0,00).

Tablo 4. EDEÖ ve HKKVÖ regresyon analizi (N=411)

EDEÖ	HKKVÖ									
	B	SD	Beta	t	p	F	Model (p)	R ²	Adj. R ²	Durbin-Watson
(Sabit)	1.156	3.475	-	15.238	0.000	208.725	0.000	0.338	0.336	1.189
EDEÖ	0.642	0.044	0.581	14.447	0.000					

Eleştirel düşünmenin hemşirelikte klinik karar verme üzerine etkisini belirlemek için regresyon analizi kullanıldı. Regresyon analizine göre, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F=208.725$; $p=0.00$). Eleştirel düşünme, klinik karar verme becerisindeki toplam varyansın %33.8'ini açıklamaktadır ($R^2=0.338$). Ağırlık değişkenindeki bir birimlik artış, hemşirelikte klinik karar verme becerisi üzerinde 0.642'lik artışa neden olmaktadır ($B=0.642$) (Tablo 4).

TARTIŞMA

Hemşireler, sağlık kurumlarında hasta ile daha fazla etkileşmesi ve hastanın durumundaki değişimleri daha erken dönemde fark edebilmesi nedeniyle sağlık ekibinin karar verme sürecinde etkin bir rol oynamaktadır (41). Hemşirelerin durumu analiz etme ve uygun müdahalelere karar verme becerisi, hasta sonuçları açısından oldukça önemlidir (34). Bu süreçte, doğru kararlar verebilmek için tüm seçeneklerin belirlenmesi ve değerlendirilebilmesi gerekmektedir (41). Eleştirel düşünme, hemşirelerin klinik karar verme becerilerini olumlu yönde etkileyerek hastalarla ilgili daha doğru karar vermelerini sağlamaktadır (41). Profesyonel hemşirelik uygulamalarının temelini oluşturan klinik karar vermenin, eğitim süresince değerlendirilmesi ve geliştirilmesi önemlidir (33). Eleştirel düşünme ve klinik karar becerilerinin geliştirilebilmesi için konunun detaylı şekilde araştırılması gerekmektedir.

Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile klinik karar verme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Mevcut çalışmada, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük olduğu bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyinin, bazı çalışmalarda, çalışmamıza benzer şekilde düşük olduğu belirlenirken (8, 9, 11, 12, 14, 15, 30, 42), bazı çalışmalarda ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (43, 44). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalar, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin istenilen

düzeyde olmadığı, eleştirel düşünme düzeyinin çoğunlukla düşük ve orta düzeyde olduğu görülmektedir. Sağlık ekibinin önemli üyesi olan hemşireler, klinik süreçlerde hızlı karar verilmesi gereken kompleks sorunlarla sıklıkla karşılaşmaktadırlar. Bilginin hızla değiştiği sağlık alanda çalışan hemşirelerin, kararlarını doğru verebilmesi için eleştirel düşünme becerilerinin yüksek olması önem arz etmektedir (45).

Araştırmada, HKKVÖ toplam ve alt boyutlarında öğrencilerin puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. Avusturalya'da yapılan bir çalışmada, HKKVÖ seçenek ve fikirleri araştırmak, amaçları ve değerleri sorgulamak, sonuçları değerlendirmek alt boyutları orta düzeyde iken, bilgiyi araştırmak ve yeni bilgiyi tarafsız olarak benimsemek alt boyutunun yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir (46). Ülkemizde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin klinik karar verme düzeyinin iyi olduğu, tüm alt boyut puan ortalamalarının ise oldukça yüksek olduğu bulunmuştur (27). Yapılan çalışmalarda karar verme becerilerinin farklı düzeylerde olduğu belirlenmiştir (9, 28, 47-49). Öğrencilerin karar verme düzeyi ile ilgili farklılıkların, çalışmaların yapıldığı okulların farklı müfredat içerikleri ve eğitim yöntemlerini uygulamasından kaynaklanabileceği belirtilmektedir (27). Hemşirelik uygulamalarının temelinde yer alması nedeniyle, klinik karar verme becerisinin hemşirelik öğrencilerinde mezuniyet önce geliştirilmesine yönelik planlamaların yapılması önceliklidir. Klinik karar verme becerisini geliştirmeye yönelik titizlikle planlanmış deneysel araştırmalar planlanması, hemşirelik okulu eğitici ve yöneticilerinin bu konuya dikkatlerinin çekilerek eğitim programı içeriklerinin ve eğitim yöntemlerinin güncel kanıtlar doğrultusunda güncellenmesinin öğrencilerde bu becerinin artırılmasında yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin EDEÖ ile HKKVÖ toplam ve alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Türkiye'de

hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir çalışmada da araştırmamıza benzer şekilde eleştirel düşünme eğilimi ile klinik karar verme arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmiştir (9). Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinin tanı koyma ve karar vermeyi geliştirmeye hizmet edebileceği, böylece daha olumlu hasta sonuçları sağlayabileceği düşünülmekle birlikte, yapılan bir literatür incelemesinde, klinik uygulamada eleştirel düşünmeyi araştıran sınırlı sayıda çalışma olduğu belirtilmiştir (50). Araştırmamızda EDEÖ ile HKKVÖ arasındaki pozitif ilişki bu nedenle önemli bir bulgudur. Eleştirel düşünmenin klinik karar vermeyi yüksek oranda açıkladığının belirlenmesinin de gözden kaçırılmaması gereken önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir. Bu bulgunun anlamı, klinik karar verme becerisinin geliştirilebilmesi için eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinin oldukça etkili olacaktır. Hemşirelik eğitiminde eleştirel düşünme ve klinik karar vermeyi destekleyen ders içeriklerinin, öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanımının artırılması ve aktif yöntemlerle desteklenen zengin öğrenme deneyimlerinin sağlanması öğrencilerin eleştirel düşünme ve klinik karar verme becerilerinin geliştirilmesinde faydalı olabilecektir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Türkiye'nin güneyinden bir üniversitenin Hemşirelik Fakültesi'nde araştırmanın yapıldığı dönemde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, öğrencilerin eleştirel düşünme eğiliminin düşük ve klinik karar verme becerilerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin eleştirel düşünme eğiliminin ve klinik karar verme becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermiştir. Ayrıca öğrencilerin EDEÖ ile HKKVÖ toplam ve alt boyut puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Hemşirelik bakımında oldukça temel olan bu özelliklerin öğrencilerin eğitimleri süresince geliştirilmesine yönelik planlamaların

artırılması gerekmektedir. Bu nedenle, hemşirelik eğitimi veren kurumların yöneticilerinin ve öğretim elemanlarının bu gereksinime yönelik farkındalıkları artırılmalıdır. Bunun yanında, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimi ve klinik karar verme becerilerini inceleyen araştırmaların, farklı eğitim modeli, müfredat programı ve öğretim yöntemlerinin kullanıldığı okullarda öğrenim gören öğrencilerle ve daha geniş örneklerle planlanması önerilmektedir. Bu farklılıkların etkisini ortaya koyabilecek karşılaştırmalı ve çok merkezli araştırmaların planlanması da yararlı olabilecektir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan öğrencilere katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir

Finansal Destek

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

1. Taşçı S. Hemşirelikte problem çözme süreci. Sağlık Bilimleri Dergisi 2005; 14: Ek Sayı: Hemşirelik Özel Sayısı:73-78.
2. Huang YC, Chen HH, Yeh ML, Chung YC. Case studies combined with or without concept maps improve critical thinking in hospital-based nurses: A randomized controlled trial. International Journal of Nursing Studies 2012; 49(6): 747-754.
3. Burrell LA. Integrating critical thinking strategies into nursing curricula. Teaching and Learning in Nursing 2014; 9(2): 53-58.

4. Bilik Ö, Kankaya EA, Deveci Z. Effects of web-based concept mapping education on students' concept mapping and critical thinking skills: A double blind, randomized, controlled Study. *Nurse Education Today* 2020; 86: 104312.
5. Carter AG, Creedy DK, Sidebotham M. Evaluation of tools used to measure critical thinking development in nursing and midwifery undergraduate students: a systematic review. *Nurse Educ Today* 2015; 35(7): 864-874.
6. Kim DH, Moon S, Kim EJ, Kim YJ, Lee S. Nursing students' critical thinking disposition according to academic level and satisfaction with nursing. *Nurse Education Today* 2014; 34(1): 78-82.
7. Azak A, Taşçı S. Klinik karar verme ve hemşirelik. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics-Law and History* 2009; 17(3): 176-183.
8. Beşer A, Kıssal A. Critical thinking disposition and problem solving skills among nursing students. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi* 2009; 2(3): 88-94.
9. Koraş Sözen K, Karabulut N. Determining the relation between critical thinking tendencies and clinical decision- making skills of nursing students. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2021; 7(1): 71-79.
10. Kong LN, Qin B, Zhou YQ, Mou SY, Gao HM. The effectiveness of problem-based learning on development of nursing students' critical thinking: a systematic review and meta-analysis. *International Journal of Nursing Studies* 2014; 51(3): 458-469.
11. Dil (Coşkun) S. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2001
12. Shin KR, Lee JH, Ha JY, Kim KH. Critical thinking dispositions in baccalaureate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*. 2006; 56(2): 182-189.
13. Zaybak A, Khorsid L. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2006; 22(2): 137-146.
14. Öztürk N, Ulusoy H. Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2008; 1 (1): 15- 25.
15. Bulut S, Ertem G, Sevil Ü. Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2009; 2(2): 27-38.
16. Kantek F, Öztürk N, Gezer N. Bir Sağlık Yüksekokulunda öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*; 11-13 November 2010, Antalya, Türkiye.
17. Oh K, Ahn YH, Lee HY, Lee SJ, Kim IJ, Choi KS, Ko MK. A study on Korean nursing students' educational outcomes. *Journal of Educational Evaluation for Health Professions* 2011; 8: 3.

18. Çınar N, Akduran F, Aşkın M, Altınkaynak S. Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyi ve eleştirel düşüncelerini etkileyen faktörler. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi 2012; 4(1): 8-14.
19. Kanbay Y, Aslan Ö, Işık E, Kılıç N. Hemşirelik lisans öğrencilerinin problem çözme ve eleştirel düşünme becerileri. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi 2013; 3(3): 244-251.
20. Kermansaravi F, Navidian A, Kaykhaei A. Critical Thinking Dispositions Among Junior, Senior and Graduate Nursing Students in Iran. Procedia - Social and Behavioral Sciences 2013; 83: 574-579.
21. Kantek F, Yıldırım N. The effects of nursing education on critical thinking of students: A meta-analysis. Florence Nightingale Journal of Nursing 2019; 27(1): 17-25.
22. Thompson C, Aitken L, Doran D, Dowding D. An agenda for clinical decision making and judgement in nursing research and education. International Journal of Nursing Studies 2013; 50: 1720-1726.
23. Al-Dossary RN, Kinsantas P, Maddox PJ. Clinical decision-making among new graduate nurses attending residency programs in Saudi Arabia. Applied Nursing Research 2016; 29: 25-30.
24. Chen SL, Hsu HY, Chang CF, Lin EC. An exploration of the correlates of nurse practitioners' clinical decision-making abilities. Journal of Clinical Nursing 2016; 25: 1016-1024.
25. Johansen ML, O'Brien JL. Decision making in nursing practice: a concept analysis. Nursing Forum 2016; 51(1): 40-48.
26. Bektaş İ, Yardımcı F, Bektaş M, White KA. Psychometric properties of the Turkish version of nursing anxiety and self confidence with clinical decision making scale (NASC-CDM-T). Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi 2017; 10 (2): 83-92.
27. Özden D, Özveren H, Gülnar E. Hemşirelik öğrencilerinin klinik karar verme düzeyleri ve etkileyen faktörler. DEUHFED 2018; 11(1): 41-47.
28. Dicle A, Edeer AD. Examination of clinical decision making perceptions of nursing students. The New Educational Review 2013; 33(3): 134-144.
29. Küçükgüçlü Ö, Kanbay Y. Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile klinik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011; 14(3): 21-25.
30. Durmuş İskender M, Karadağ A. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi. DEUHFED 2015; 8 (1): 3-11.
31. Özdelikara A, Bingöl G, Gorgen Ö. Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve bunu etkileyen faktörler. İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi 2012; 20(3): 219-226.
32. Özpulat F, Bilgen Sivri B. Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ve eleştirel düşünme becerileri. Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi 2014; 11(4): 31-49.
33. Jahanpour F, Sharif F, Salsali M, Kaveh MH, Williams LM. Clinical decision-making in senior nursing students in Iran. International Journal of Nursing Practice 2010; 16: 595-602.

34. Bucknall TK, Forbes H, Phillips NM, Hewitt NA, Cooper S, Bogossian F. et al. An analysis of nursing students' decision-making in teams during simulations of acute patient deterioration. *Journal of Advanced Nursing* 2016; 72: 2482-2494.
35. Nibbelink CW, Brewer BB. Decision-making in nursing practice: An integrative literature review. *Journal of Clinical Nursing* 2018; 27(5-6): 917-928.
36. Akbıyık C. Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2002
37. Ennis R Goals for critical thinking curriculum. In: Costa A, editor. *Developing Minds*. Alexandria, VA, Association for Supervision and Curriculum Development, 1985:54-57.
38. Jenkins H. Perceptions of decision making among baccalaureate nursing students as measured by the clinical decision making in nursing scale. University of Maryland Doctors of theses. 1983
39. Durmaz Edeer A, Sarıkaya A. Adaptation of clinical decision making in nursing scale to undergraduate students of nursing: the study of reliability and validity. *International Journal of Psychology and Educational Studies* 2015; 2(3): 1-9.
40. Tabachnick BG, Fidell LS. *Using multivariate statistics* (seventh ed.), Boston: Pearson, 2019.
41. Yıldırım A, Taşçı S. Hemşirelikte eleştirel düşünmenin klinik karar vermeye etkisi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi* 2013; 2(3):187-191.
42. Akkuş Y, Kaplan F, Kaçar N. Kars Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2010; 5(15): 103-112.
43. Doğan Yılmaz E. Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumları. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2010
44. Karadağ Arlı S, Bakan AB, Oztürk S, Erisik E, Yıldırım Z. Critical thinking and caring in nursing students. *International Journal of Caring Sciences* 2017; 10(1): 471-478.
45. Jones JH, Morris LV. Evaluation of critical thinking skills in an associate degree nursing program. *Teaching and Learning in Nursing* 2007; 2(4): 109-115.
46. Byrnes M, West S. Registered nurses' clinical reasoning abilities: a study of self perception. *The Australian Journal of Advanced Nursing* 2000; 17(3): 18-23.
47. Baumberger-Henry M. Cooperative learning and case study: Does the combination improve students' perception of problem-solving and decision making skills?. *Nurse Education Today* 2005; 25: 238-246.
48. Ho S.E, Koo YL, Ismail S, Hing HL, Widad O, Chung HT, et al. Clinical decision making ability of nursing students in a tertiary hospital. *Medicine & Health* 2013; 8: 73-80.
49. Krumwiede AK. An examination of accelerated and basic baccalaureate nursing students' perceptions of clinical decision making, Capella University, Doctor of Philosophy. 2010
50. Zuriguel Pérez E, Lluch Canut MT, Falcó Pegueroles A, Puig Llobet M, Moreno Arroyo C, Roldán Merino J. Critical thinking in nursing: Scoping review of the literature. *International Journal of Nursing Practice* 2015; 21: 820-830.